

אימתי קאתי מר, לכשיפוצו מעיינותיך חוצה (אגרת הבעש"ט)

אוצר פניני החסידות עם אוצרות גאוני הדורות

מאמרים נבחרים משכיות חמדה ושמועות נאות
ככתבם וכלשונם של רבותינו הקדושים
מאורי החסידות וגאוני הדורות
המכוונים ומרוממים את האדם לעולמות נעלים
מנוקד ומפוסק

ברית מילה

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" נהריה
מכון "אור לישרים" ירושלים

מחזורת קרו טללי ברמה

מכון אור לישרים

ירושלים - נהריה

ידיעת כי אני ה' מושיעך וגואלך אביר יעקב (ישעיהו ס טז)

מילי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל (בראשית מט כד)

לקט חז"ל

אמר, בנים ראויין להוראה, דכתיב 'להבדיל ולהורת' (שם י ט). [שבועות יח:]

תפלת חנה להפקד

'ותדר נדר ותאמר ה' צבאות' (שמואל א' א יא),
אמר רבי אלעזר, מיום שברא הקדוש
ברוך הוא את עולמו, לא היה אדם שקראו
להקדוש ברוך הוא צבאות, עד שבאתה חנה
וקראתו צבאות, אמרה חנה לפני הקדוש
ברוך הוא, רבנו של עולם, מכל צבאי
צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן
לי בן אחד, משל למה הדבר דומה, למלך
בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, בא עני אחד
ועמד על הפתח, אמר להם, תנו לי פרוסה
אחת, ולא השגיחו עליו, דחק ונכנס אצל
המלך. אמר לו, אדוני המלך, מכל סעודה
שעשית קשה בעיניך לתן לי פרוסה אחת.

'אם ראה תראה' (שם), אמר רבי אלעזר,
אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא,
רבנו של עולם, 'אם ראה' מוטב, ואם לאו
'תראה', אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי,
וכיון דמסתתנא משקו לי מי סוטה, ואי
אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר (במדבר ה'
כח) 'ונקתה ונזרעה זרע'. הניחא למאן דאמר
אם היתה עקרה נפקדת שפיר, אלא למאן
דאמר אם היתה יולדת בצער יולדת ברות,
נקבות יולדת זכרים, שחרים יולדת לבנים,
קצרים יולדת ארפים, מאי איכא למימר,

לידת זכר

ברכה מצדיקים

'ויאמר ברוכה את לה' בתי היטבת חסדך'
וגו' (רות ג ט), רבי יוחנן וריש לקיש
ורבנן, רבי יוחנן אמר לעולם אל ימנע אדם
עצמו מלילך אצל זקן לברכו, בעזו היה בן
שמונים שנה ולא נפקד, כיון שהתפלל עליו
אותה צדקת מיד נפקד שנאמר (רות ב ט)
'ותאמר נעמי ברוך הוא לה'. ריש לקיש אמר
רות בת ארבעים שנה היתה ולא נפקדה, כיון
שנשאת למחלוץ, וכיון שהתפלל עליה אותו
צדיק נפקדה שנאמר (שם ג ט) 'ויאמר ברוכה
את לה' בתי', ורבנן אמרין שניהם לא נפקדו
אלא מברכותיהן של צדיקים, שנאמר (שם ד
יא) 'ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים
עדים יתן ה' את האשה', 'היטבת חסדך
האחרון מן הראשון' וגו' (שם ג ט), אמר רבי
שמואל בר רב יצחק האשה אוהבת בחור
מסכן, מזקן עשיר. (רות רבה ו ב)

סגלה לבנים זכרים

אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן, כל
המבדיל על היין במוצאי שבתות, הוין
לו בנים זכרים, דכתיב (ויקרא י ט) 'להבדיל בין
הקדש ובין החול', וכתיב התם (שם יא מז)
'להבדיל בין הטמא ובין הטהור, וסמך ליה
אשה פי תזריע' (שם יב ב). רבי יהושע בן לוי

מְשַׁלְשָׁה וְעַד אַרְבַּעִים יִבְקֹשׁ רַחֲמִים שְׂיֵהָא זְכָר, מְאַרְבָּעִים יוֹם וְעַד שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים יִבְקֹשׁ רַחֲמִים שְׁלֹא יֵהָא סְנַדְל, מְשַׁלְשָׁה חֲדָשִׁים וְעַד שְׁשָׁה יִבְקֹשׁ רַחֲמִים שְׁלֹא יֵהָא נָפֶל, מְשַׁשָּׁה וְעַד תְּשַׁעַה יִבְקֹשׁ רַחֲמִים שְׂיֵצֵא בְּשָׁלוֹם. וּמִי מְהַנִּי רַחֲמִי, וְהָאֵמֵר רַב יִצְחָק בְּרִיָּה דְרַב אָמִי, אִישׁ מְזַרְיַע תְּחִלָּה יוֹלְדֵת נִקְבָּה, אִשָּׁה מְזַרְעַת תְּחִלָּה יוֹלְדֵת זָכָר, שְׁנַאֲמֵר (ויקרא יב ב) 'אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר', הֵכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָן כְּגוֹן שְׁהַזְרִיעוּ שְׂנֵיהֶם בְּבֵת אַחַת. [ברכות לא].

בָּא זְכָר כְּפָר בִּידוֹ

וְאָמֵר רַבִּי יִצְחָק אָמֵר רַבִּי אָמִי, כִּינּוּן שְׂבָא זְכָר בְּעוֹלָם, בָּא שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנַאֲמֵר (ישעיהו טז א) 'שְׁלַחוּ כֹר מִשָּׁל אֶרֶץ' זְכָר זֶה כֹר. וְאָמֵר רַבִּי יִצְחָק דְּבִי רַבִּי אָמִי, בָּא זְכָר בְּעוֹלָם בָּא כְּפָרוּ בִּידוֹ, זְכָר זֶה כֹר, דְּכַתִּיב (מלכים ב' ו כג) 'וַיִּכְרֶה לָהֶם כְּרֶה גְדוֹלָה', נִקְבָּה אֵין עֲמָה כְּלוּם, נִקְבָּה נִקְיָה בָּאָה, עַד דְּאָמְרָה מְזוּנֵי לֹא יִהְיֵי לָהּ, דְּכַתִּיב (בראשית ל כח) 'נִקְבָּה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאַתְנָהּ'. [נדה לא].

חֲלוּם עַל לֵדַת זְכָר

חֲדָא אַתְתָּא אַתְיָא לְגַבְיָה דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אָמְרָה לִיָּה חֲמִית בְּחֻלְמֵי שְׂרִיתָא דְּבִיתָא מִתְבָּרָא (רש"י: קורת הבית שנשברה) אָמֵר לָהּ דְּאֵת מוֹלְדֵת כֹּר דְּכֹר, אֲזַלְת וְיִלְדָה דְּכֹר. [ירושלמי מעשר שני פ"ד ה"א]

דְּתַנְיָא וְנִקְתָּה וְנִזְרַעָה זְרַע' מִלְמַד, שְׁאֵם הֵיְתָה עֲקָרָה נִפְקָרָת, דְּכַרִּי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, אָמֵר לִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא, אִם כֵּן, יִלְכוּ כָּל הָעֲקָרוֹת כְּלָן וְיִסְתַּתְרוּ, וְזוּ שְׁלֹא קִלְקֵלָה נִפְקָרָת, אֲלֵא מִלְמַד שְׁאֵם הֵיְתָה יוֹלְדֵת בְּצַעַר יוֹלְדֵת בְּרוּחַ, קְצָרִים יוֹלְדֵת אָרְפִים. שְׁחֹרִים יוֹלְדֵת לְבָנִים, אַחַד יוֹלְדֵת שְׁנַיִם. מֵאֵי 'אִם רָאָה תְרָאָה' דְּבִרָה תְרָה כְּלָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. [ברכות לא].

וְחֻנָּה הִיא מְדַבֵּרַת עַל לְבָהּ' (שמואל א' א יג) אָמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִשׁוּם רַבִּי יוֹסִי כֵּן זְמַרָא, עַל עֲסָקֵי לְבָהּ. אָמְרָה לְפָנָיו רַבּוֹנוּ שְׁל עוֹלָם, כָּל מָה שְׁבִרְאָתָּ בְּאִשָּׁה לֹא בְרָאָתָּ דְּכֹר אַחַד לְבִטְלָה, עֵינַיִם לְרֵאוֹת, וְאֲזַנַיִם לְשִׁמְעַ, חֲטָם לְהַרִית, פֶּה לְדַבֵּר, יָדַיִם לְעֲשׂוֹת בְּהֵם מְלָאכָה, רַגְלַיִם לְהִלָּךְ בְּהֵן, דְּדַיִם לְהַנִּיק בְּהֵן, דְּדַיִם הִלְלוּ שְׁנַתָּת עַל לְבֵי לְמָה, לֹא לְהַנִּיק בְּהֵן, תֵּן לִי בֶן וְאֲנִיק בְּהֵן. [ברכות לא].

תְּפִלוֹת קִדְּם הַלְדָה

הֵיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעַבְרַת וְאָמֵר יְהִי רְצוֹן שְׁתַּלְדֵּי כו' הָרִי זֹו תְּפִלַּת שְׁוֹא. וְלֹא מְהַנִּי רַחֲמֵי, מְתִיב רַב יוֹסֵף 'וְאַחַר יְלָדָה בֵּת וְתִקְרָא אֵת שְׁמָה דִּינָה' (בראשית ל כא), מֵאֵי 'וְאַחַר', אָמֵר רַב לְאַחַר שְׁדָנָה לְאָה דִּין בְּעַצְמָה וְאָמְרָה, שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבָטִים עֲתִידִין לְצֵאת מִיַּעֲקֹב, שְׁשָׁה יֵצְאוּ מִמֶּנִּי, וְאַרְבַּעָה מִן הַשְּׁפָחוֹת הָרִי עֲשָׂרָה, אִם זֶה זְכָר לֹא תֵהָא אַחוֹתֵי רַחֵל כְּאַחַת הַשְּׁפָחוֹת, מִיָּד נִהַפְכָה לְבֵת, שְׁנַאֲמֵר 'וְתִקְרָא אֵת שְׁמָה דִּינָה'. אֵין מְזַכְרִין מַעֲשֵׂה נְסִיִם. וְאַבְעִית אִימָא מַעֲשֵׂה דְלֵאָה בְּתוֹךְ אַרְבַּעִים יוֹם הֵוָה. כְּדִתְנִיָּא, שְׁלֹשָׁה יָמִים הֵרָאשׁוּנַיִם יִבְקֹשׁ אָדָם רַחֲמִים שְׁלֹא יִסְרִיחַ,

(בראשית יח א) 'וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאַלְנֵי מִמְרָא.

[כ"ר מב ח]

זריזות למילה

רבי ישמעאל אומר, גדולה מילה שנכתרו עליה שלש עשרה ברייתות. רבי יוסי אומר, גדולה מילה שדוחה את השבת חמורה. רבי יהושע בן קרחה אומר, גדולה מילה שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה מלא שעה. רבי נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים. רבי אומר גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד ששל, שנאמר (בראשית יז א) 'התהלך לפני והיה תמים'. דבר אחר גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, שנאמר (ירמיה לג כה) 'כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי'.

גמרא. תניא, רבי יהושע בן קרחה אומר, גדולה מילה שכל זכויות שעשה משה רבנו, לא עמדו לו כשנתרשל מן המילה, שנאמר (שמות ד כד) 'ויפגשהו ה' ויבקש המיתו'. אמר רבי חס ושלום שמשו רבנו נתרשל מן המילה, אלא כף אמר אמול ואצא ספנה היא, שנאמר (בראשית לד כה) 'ויהי ביום השלישי בהיותם פאבים' וגו'. אמול ואשקא שלשה ימים, הקדוש ברוך הוא אמר לי לך שב מצרים' (שמות ד יט) אלא מפני מה נענש משה, מפני שנתעסק במלון תחלה, שנאמר (שם פסוק כד) 'ויהי בדרך במלון'. רבי שמעון בן גמליאל אומר, לא למשה רבנו בקש שטן להרג אלא לאתו תינוק, שנאמר (שמות ד כה)

עבר במעי אמו

ההיא עברה דארחא, אתו לקמיה דרבי, אמר להו זילו לחושו לה דיומא דכפורי הוא. לחושו לה ואלחישא. קרי עליה 'בטרם אצרך בבטן ידעתיד' וגו' (ירמיהו א ה) נפק מנה רבי יוחנן. ההיא עברה דארחא, אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו לחושו לה, ולא אלחישא. קרי עליה זרו רשעים מרחם' (תהלים נח ד), נפק מניה שבתאי אצר פירי. [יומא פג.]

עקרי חיוב מילה

עצה על המילה

'והוא שכן באלני ממרא' (בראשית יד יג), רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר במשריא דממרא, ורבי נחמיה אמר בפלטין דממרא, על דעתיה דרבי יהודה אתרא הוא דשמיה ממרא, על דעתיה דרבי נחמיה גברא הוא דשמיה ממרא. ולמה נקרא שמו ממרא, רבי עזריה בשם רבי יהודה בשם רבי סימון שהמרה פנים באברהם, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם למול, הלך ונמלך בג' אוהביו, אמר לו ענר כפר בן ק' שנה אתה ואתה הולך ומצער את עצמך, אמר לו אשכול מה את הולך ומסיים את עצמך בין שונאך, אמר לו ממרא אלהיך שעמד לך בכבשן האש ובמלכים וברעבון, והדבר הזה שאמר לך למול אין אתה שומע לו, אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה נתתה לו עצה למול, חייך שאיני נגלה עליו לא בפלטין של ענר, ולא בפלטין של אשכול, אלא בפלטין שלך הדה הוא דכתיב

חשיבות ברית מילה

יפי וחו המילה

הַנֶּהֱנֵךְ יִפֶּה רַעֲיָתִי הַנֶּהֱנֵךְ יִפֶּה וְכוּ' (שיר השירים א טו). הַנֶּהֱנֵךְ יִפֶּה בְּמִילָה, הַנֶּהֱנֵךְ יִפֶּה בַּפְּרִיעָה.

[שיר השירים רבה א]

מדרגת אברהם אבינו לאחר המילה

וַיִּבְרַח אַבְרָהָם עַל פְּנֵי יו' (בראשית יז יז), עַד שֶׁלֹּא מָל כָּל זְמַן שֶׁהָיְתָה הַשְּׂכִינָה מְדַבֶּרֶת עִמּוֹ, הָיָה נּוֹפֵל מִשְׁמַל הָיָה מְסִיחַ עִמּוֹ וְהָיָה עוֹמֵד, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יח כב) וְאַבְרָהָם עוֹדְנוּ עִמָּד לְפָנָי ה', וְלֹא עוֹד אֶלָּא הָיָה נִגְלָה עָלָיו וְהוּא יוֹשֵׁב שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק א) וַיִּירָא אֵלָיו ה' בְּאַלְנֵי מִמְרָא וְגו'. [תנחומא לך לך כ]

שלמות אחר המילה

תָּא חֲזִי, בַּר נִשְׁ דְּאִתְּלִיד לָא אֲתַמְנָא עֲלֵיהּ חִילָא דְלַעֲיִלָא, עַד דְּאִתְּגַזֵּר, כִּינּוּן דְּאִתְּגַזֵּר אֲתַעֲר וְעֲלֵיהּ אֲתַעֲרוּתָא דְרוּחָא דְלַעֲיִלָא, זְכִי לְאֲתַעֲסָקָא בְּאוּרִייתָא אֲתַעֲר עֲלֵיהּ אֲתַעֲרוּתָא יִתִּיר, זְכִי וְעָבִיד פְּקוּדֵי אוּרִייתָא, אֲתַעֲר עֲלֵיהּ אֲתַעֲרוּתָא יִתִּיר, זְכִי וְאִתְּנַסִּיב זְכִי וְאוּלִיד בְּנִין וְאוּלִיף לִוּן אֲרַחוּי דְמִלְכָא קְדִישָׁא, הָא פְּדִין הוּא אָדָם שְׁלִים, שְׁלִים בְּכֻלָּא. [וזהר ח"ג צא:]

'פי חתן דמים אתה לי, צא וראה מי קרוי חתן, הוי אומר זה התינוק. דרש רבי יהודה בר ביזנא בשעשה שנתרשל משה רבנו מן המילה, באו אף וחתמה ובלעוהו ולא שירו ממנו אלא רגליו, מיד ותקח צפרה צר ותכתרת את ערלת בנה, מיד וירף ממנו (שם פסוק כו). באותה שעה בקש משה רבנו להרגו, שנאמר (תהלים לו ח) 'הָרַף מֵאֵף וְעֹזֵב חֶמְה', וַיֵּשׁ אוֹמְרִים לְחֶמְה הָרְגוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו ד) 'חֶמְה אֵין לִי. וְהִכְתִּיב (דברים ט יט) 'פִּי יִגְרָתִי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֶמְה', תְּרִי חֶמְה הוּו. וְאַבְעִית אִימָא גוֹנְדָא דְחֶמְה. [נדרים לא:]

על מי מטל חיוב המילה

הָאֵב חֵיב בְּבָנוּ לְמוּלוּ. מְנַלן, דְּכִתִּיב (בראשית כא ד) וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ. וְהִיכָא דְלֹא מֵהִלִּיָּה אַבּוּהָ מַחֲבִי בִּי דִינָא לְמִמְהִלִּיָּה, דְּכִתִּיב (שם יז י) 'הַמּוֹל לְכֶם כָּל זָכָר. וְהִיכָא דְלֹא מֵהִלִּיָּה בִּי דִינָא מַחֲבִי אִיהוּ לְמִמְהִל נַפְשִׁיָּה, דְּכִתִּיב (שם פסוק יד) 'וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יְמוּל אֶת בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ וְנִכְרְתָהּ. אִיהִי מְנַלן דְּלֹא מַחֲבִיבָא, דְּכִתִּיב (שם כא ד) 'פֶּאֶשֶׁר צָוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים, אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ. אֲשַׁכְּחִן מִיד, לְדוּרוֹת מְנַלן, תְּנָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר צוּ אִינוּ אֶלָּא זְרוּו מִיד וְלְדוּרוֹת, זְרוּו דְּכִתִּיב (דברים ג כח) 'וְצוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקִיָּהוּ וְאַמְצִיָּהוּ, מִיד וְלְדוּרוֹת דְּכִתִּיב (במדבר טו כג) 'מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צָוָה ה' וְהִלָּאָה לְדִרְתִּיכֶם'. [קידושין כט:]

גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות, רבי יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה, רבי יהושע בן קרחה אומר, גדולה מילה שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה מלא שעה. רבי נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים. רבי אומר, גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל, שנאמר (בראשית י"א) 'התהלך לפני והיה תמים', דבר אחר גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, שנאמר (ירמיה לג כה) 'כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי'. [משנה נדרים פ"ג מ"א]

מילה השקולה כנגד כל המצות

תניא, רבי אומר, גדולה מילה, שאין לה מי שנתעסק במצות כאברהם אבינו, ולא נקרא תמים אלא על שם מילה, שנאמר (בראשית י"א) 'התהלך לפני והיה תמים', וכתוב (שם פס' ב) 'ואתנה בריתי ביני ובינך'. דבר אחר, גדולה מילה ששקולה כנגד כל המצות שבתורה, שנאמר (שמות לד כז) 'כי על פי הדברים האלה וגו'. דבר אחר, גדולה מילה שאלמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (ירמיה לג כה) 'אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. [נדרים לב.]

מילה חביבה כקרבנות

גדולה מילה שאין התינוק נכנס למנין הדורות, אלא למי שהוא מל, שנאמר (תהלים כב לא) 'זרע יעבדנו יספר לה'

נמולים אינו יורדין לגיהנם

חביבה המילה, שנשבע הקדוש ברוך הוא לאברהם, שכל מי שהוא מהול אינו יורד לגיהנם, שנאמר (בראשית טו יח) 'ביום ההוא פרת ה' את אברהם ברית לאמרי, ומי יורד לשם ראה מה כתיב אחריו (שם פס' ט) 'את הקיני ואת הקניזי וגו', למה שכלם ערלים. וכן יחזקאל ראה את הערלים יורדין בה, שנאמר (יחזקאל לב יח) 'בן אדם נהה על המון מצרים והורדהו אותה ובנות גוים אדרם אל ארץ תחתיות את יורדי בור', 'ממי נעמת רדה והשפכה את ערלים וגו' (שם פס' ט), 'שם אשור וכל קהלה סביבותיו קברתיו כלם חללים הנפלים בחרב' (שם פס' כב), 'אשר נתנו קברתיה וגו' (שם פס' כג), 'שם משך תכל וכל המונה סביבותיו קברותיה כלם ערלים וגו' (שם פס' כו), 'שמה נסיכי צפון וגו' (שם פס' ל).

וכן ישעיה אומר 'לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק' (ישעיה ה יד), למי שאין בו חק ברית מילה, ומנין שהיא נקראת חק, שנאמר (תהלים קה י) 'ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם', אבל הכופרים ופושעי ישראל שכפרו בהקדוש ברוך הוא, והלכו בחקות העובדי פוכבים והן מולין, הקדוש ברוך הוא מושך להן ערלה ונופלין לגיהנם, שנאמר (שם נה כא) 'שלח ידיו בשלמיו חלל בריתו'. [תנחומא לך לך כ]

כחה של מצות מילה

רבי אליעזר בן עזריה אומר, מאוסה ערלה שנתגנו בה הרשעים, שנאמר (ירמיה ט כה) 'כי כל הגוים ערלים'. רבי ישמעאל אומר,